

Милина КОВАЧЕВИЋ

ПОЗОРИШНИ ЖИВОТ У ХЕРЦЕГ НОВОМ У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XX ВИЈЕКА

Друштвени, економски и културни живот Херцег Новог у првој половини двадесетог вијека био је условљен присуством аустријске власти, политичким промјенама везаним за Први свјетски рат, миграцијама и развојем туризма и трговачке привреде. На почетку вијека Херцег Нови је имао 325 кућа, 1500 становника, али у то вријеме имао је и два пливачка клуба, двије блех музике, два соколска гимнастичка и два позоришна друштва. Због свог географског положаја био је под утицајем дубровачке, цетињске (зетске) и которске културне климе, а развој туризма послије Првог, а нарочито пред Други свјетски рат, условио је организованији културни и позоришни живот. Први сачувани документи о позоришним догађањима сежу у крај деветнаестог вијека, а организовано позориште ради од 10. октобра 1920. године. У овом периоду представе ипак нису имале одредницу сталности, већ су се дешавале пригодном забавом у Српском или Хрватском дому; у те двије зграде адаптиране су праве позорнице на којима се играју домаћи писци, социјална литература, комедије и сатире, религиозни и комади са пјевањем. Позоришни аматеризам се у својој организованој форми афирмише у својој средини, али и шире – гостовањима у сусједним градовима. Учитељи у новским селима, предани национално-просвјетитељском раду, подстичу позоришним формама духовни живот сеоске омладине.¹

Успостављена је традиција и потреба за позориштем којој се Новљани послије стално враћају.

¹ Истраживање о овој теми аутор овог рада је обавио од 1995. до 1997. године током израде дипломског рада на Факултету драмских уметности Београд на тему *Позоришни живот Херцег Новог* код ментора ред. проф. Алојза Ујеса. Дипломски рад је одбрањен 12. марта 1997. у Београду

Рат на помолу изазивао је многе реакције, застој у културним активностима, али и појачану активност КПЈ, која је налазила најпогодније форме и методе у свом идејно-политичком раду. Организовани су културно-забавни програми, пажљиво одабрани. Родољубива поезија, патриотска и народна књижевност, драме истог садржаја, коришћене су било за појединачне или хорске рецитације и извођење представа, нарочито једночинки.

ПЕРИОД НАКОН II СВЈЕТСКОГ РАТА: ГРАДСКО ПОЗОРИШТЕ ХЕРЦЕГ НОВИ

Послије ослобођења града 28. октобра 1944. године, Херцег Нови је постао културни центар среза и у њему је оформљена Среска културна екипа из које је израсло Синдикално културно-умјетничко друштво „Радник”, затим и Културно-просвјетно друштво „Орјен”. Одмах се обнавља рад позоришних аматера. Уз музичку секцију и хор, постојала је и балетска секција захваљујући колонији Руса која је значајно бојила културни живот града и прије рата. Ову секцију је водила Маргарита Лисјенко, умјетница која је била у ансамблу балета при Руском двору.

У оквиру периода који се обрађује у овом научном прилогу позоришна секција овог друштва је према документима припремила само једну премијеру „Превара”. У претходном, друштво је репертоарски и квалитетом било значајно у региону, па је 1949. године добило похвалу од Културно-просвјетног Савеза Црне Горе. Припремане су, између осталих, представе: „Хасанагиница”, „Ђидо”, Нушићев „Обичан човјек”, „Поп Ђира и Поп Спира” Стевана Сремца и Молијеров комад „Силом лекар”.

Аматерско позориште основано је независно од овог друштва 1948. године², али преузима талентоване глумце тако да се позоришни рад наставља у континуитету. Од 1949.-1952. године позориште је заједно са биоскопом (Предузећем за приказивање филмова „Бока”)

² Идеја да се формира аматерско позориште, потекла је у од Арса Станишића, највећег позоришног аматера и културног радника у посљератном периоду, који је био директор кина у Дому културе. Вјероватно је архива о раду овог позоришта чувана заједно са архивом Градског позоришта и изгубљена послје земљотреса који је потресао град 1979. године и када је напуштена зграда Старог кина (претходно Дома културе), у коме се до тада чувала. О позоришту смо највише сазнали интервјушући неке од људи који су учествовали у његовом раду.

радило у склопу Установе за комуналне послове Херцег Нови. Позориште и биоскоп користили су просторије у Дому културе, а дијелили су и неколицину запослених: управника, административна (благајник, секретар) и техничка лица (кинооператери су радили и за позориште хонорарно и слично). Кино сала се налазила у нивоу улице у згради Дома народне културе, а гимнастичка и позоришна сала са бином и галеријама, свлачионице – гардеробе у сутерену. Ова зграда у Херцег Новом, најприје као Соколана, имала је – до земљотреса 1979. године, искључиву функцију у култури. Данас постоји обновљена као Градска кафана.

Од 1952. године биоскоп и позориште раде одвојено од Комуналног предузећа, а заједничка документација носи печат Установе Градског позоришта – Херцег Нови, које је било аматерска институција. Први управник Градског позоришта био је Велимир-Дудо Шпилар, признати позоришни и културни радник који је каријеру наставио у београдским позориштима. Након њега Арсеније Арсо Станишић позориште успјешно води до 1962. године, када је замро рад великог броја градских позоришта због политике централизације културе.

Разлози за овако честе реорганизације вјероватно су били финансијске природе, јер је средства која је општина обезбјеђивала било лакше распоредити под једним кровом или под фирмом непрофитне организације позоришних аматера. Позориште је радило под окриљем Комитета општине Херцег Нови који му је годишње обезбјеђивао одређена средства, а финансирање се допуњавало и приходом са благајне.

Постојао је Савјет позоришта, који се састајао и предлагао репертоар према постојећем ансамблу и редитељима, међу којима су били и неки професионални глумци, као Јован Гец, Блаженка Каталинић и Душан Поповић. Позориште је имало 6 запослених – сви су обављали више послова за биоскоп и позориште, нпр. кинооператери су били и мајстори за кулисе, благајница је била Ина Делаведова, једна од најзначајнијих аматерки из овог периода са сјајним талентом за пјевање. Она је била незаобилазан саговорник о овој теми јер у њеном сјећању су биле похрањене приче живе и занимљиве:

„У Градском позоришту пробе су биле од седам до девет навече, и то најприје читаће, које су се понекад одржавале у кући Будеча, а понекад у некој мањој просторији у Позоришту / Кину, ради гријања. Пробали смо сваког дана осим суботе, понекад и по мјесеци

дана, док не би сасвим добро научили текст. По томе је наш рад био професионалан, али било је изнад свега пријатно радити у позоришту, јер смо се тамо састајали и уз чај пробали улоге. Генералне пробе трајале су зато по цијели дан, тада је долазио и фотограф и сликао нас у костимима и са маском, и те су се фотографије излагале на дан премијере у главној улици као реклама. Наше премијере су увијек биле препуне публике, па и двије-три репрize након ње. Имали смо добре глумце. На премијери „Народног посланика” Арсо Станишић који тумачио лик Јеврема Прокића добио је понуду од Бојана Ступице да игра код њега у Југословенском драмском позоришту. Истакнути комичар, склон духовитим импровизацијама у Градском позоришту био је Милутин Хинић. У посљедњем периоду рада Позоришта постојала је тежња да се рад потпуно професионализује, па смо имали уговоре о поштовању аматерског рада у којима се обавезујемо на тачност, досљедност, сарадњу и поштовање редитеља итд. Добијали смо и надокнаде за представе, по величини улога и квалитету, па се догађало да нека нарочито успјела епизода добије као и носећа улога, ако је добро одиграна. Хонорари су били прилично добри за то вријеме. Имали смо и дивне пријатеље у Народном казалишту у Дубровнику, који су гледајући Генералну пробу нашег „Народног посланика” послали комплетан костим и перику за Павку коју сам ја играла. Вољела сам улоге у којима сам могла да се трансформишем, на примјер у старице, што је био случај у „Клупку” када сам играла стару Личанку, и када ми је шминку радио Десимир Перишић, глумац из Подгорице. Од четири сата до представе у осам остарила сам четрдесет година, па ме многи нису ни познали. Занимљиво је да смо у позоришту имали и оркестар за комаде са пјевањем као што су „Зулумћар”, „Ђидо”, „Сеоска лола”, „Дјевојачка клетва”, које су се изводиле са оркестром којим је дириговао Иван Багатела.”³

Уз професионалне редитеље на представама су радили још и сценограф, извођачи сценографије и костима, суфлер, понекад електричар – за свјетла, у комадима са музиком диригент и Градска музика.⁴

³ Извод из интервјуа којег је аутор обавио са г.-ђом Ином Делаведовом 1996. године у њеном стану у Херцег Новом

⁴ Из рада са Градском музиком израсла је идеја о оснивању Гудачког оркестра при Позоришту. Овај оркестар, који је дјеловао и Херцег Новом десетак година, био је састављен од музичара Градске музике, војне музике и професора и ученика Музичке школе.

Аматери херцегновског Градског позоришта годишње су припремали просјечно двије представе. Ове представе је град жељно ишчекивао и сала Дома културе са око 500 мјеста је увијек била препуна гледалаца. Умјетнички домет представа је био доста висок и представе су ишле на гостовања у Бијелу, Ђеновић, Тиват, Рисан И друге градове... Упамћене су остале представе: „Скамполо“, „Клупко“, „Јазавац пред судом“, „Народни посланик“, „Госпођа Министарка“, „Кир Јања“, „Др“ и „Покојник“ и комади са пјевањем „Зулумћар“, „Ђидо“, „Сеоска лола“ и „Дјевојачка клетва“.

Неки глумци из Херцег Новог у том периоду: Мирко Црнић, Ђорђе Мирковић, Мато Вучетић и Еџија Сасо наступали су у цетињском позоришту.

„Тадашња глумачка елита Народног позоришта у Цетињу“ сјећа се Мато Вучетић, глумац и дугогодишњи аматер, један од свеприсутних у културном животу Херцег Новог- „били су: Душан Поповић, Блаженка Каталинић, Васо Перишић, Крцун Ђорђевић, Милош Јекнић, Наташа Ланг, Босиљка Боџи, па и Еџија Сасо, из Херцег Новог, која је била удата за Душана Ђорђевића, и после је играња на Цетињу се вратила и играла у Херцег Новом. Негдје 1946. године сам годину и по дана и ја играо на Цетињу, и радо се сјећам улога у „Глембајевима“, „Јефимчика“. После тога, отишао сам на школовање у Графичку школу у Загреб. Тамо сам наступао као статист – пјевач у Казалишту комедија, а посебно интересантна и важна је била тамошња сарадња са Новљанином Емилом Кутијаром у КУД-у „Графичар“. По повратку у Херцег Нови опет сам се ангажовао у аматерском позоришту.“ О својим колегама из Градског позоришта повјерио ми је неке занимљивости: *„Лесо Доклестић, који је играо и прије рата, имао своје монодраме, на примјер, био је урођени глумац. Та његова црта је била видна и у свакодневном животу, морали сте га препознати као глумца, док шета, прича... Милутин Хинић, надарени комичар, духовито је и учио своје улоге. Пошто је био кувар, говорио је да учи док луна шницле. Стево Суботић је био ненадмашни хоџа у „Хасанагиници“. Изузетни су били Илија Пушић, Бранко Грбић, Драшко Чуквас, Ина Делаведова и други које нисам споменуо. Моја најдража улога је била улога Анте у „Покојнику“. Било је много анегдота: кад смо морали, по директиви да играмо по неким селима... Шминкали смо се у кући Будеча, гдје смо понекад пробали, и тако нашминкани у костимима ишли аутобусом у та села. Тамо, на*

провизорним сценама Гојо Киш и Живко Шуран (техничка екипа) раззвукли би преко двије жице завјесе од леницуна (чаршава) и затим од почетка до краја представе држали сваки по петролејку, које су биле једина расвјета.”⁵

Бранислав Нушић, „Народни посланик”, 1968. година

Чланови ансамбла Градског позоришта Херцег Нови: (горњи ред слијева) Ина Делаведова, Мато Вучетић, Гордана Николић, Јово Чепрнић, Илија Пушић, Марко Клисуре (декоратер), Каћа Суботић (шминкер), Арсо Станишић, Божидарка Лепетић (фризерка), Божидар Лепетић, (?) Клисуре, Иво Сргота, Еција Сасо, Милутин Хинић; (у средини): Ананије Вербицки (сценограф) и Иво Бегу (редитељ); (доњи ред слијева): Мики Милосављевић, Перица Вучетић, Хусо Дивановић, Томо Ђурчија, Зоро Мартинети, Никола Гвозденовић, Саша Видић

Горња фотографија је снимљена након премијере представе Народног посланика у сали херцегновског Дома културе у марту 1968. године. Био је то покушај поновног оснивања позоришта које је окупило безмало све у претходном периоду активне аматере, али, иако веома успјешно, ово извођење ипак није довело до нових премијера.

⁵ Извод из интервјуа којег је аутор обавио са г.-дином Матом Вучетићем 1996. године у његовој породичној кући у Херцег Новом

Гашењем Градског позоришта у позоришном животу Херцег Новог наступила је пауза у којој је интересантно дјеловање школа и омладинских културно-умјетничких група. Педесетих година у Херцег Новом радила је у основној школи дјечја позоришна секција коју је водила Милица Терзовић, учитељица. У шездесетим је у ОШ „Дашо Павичић” представе са ђацима припремао наставник Предо Ђурђевић.

Гимназија у Херцег Новом је такође имала позоришну секцију, која је стално припремала представе, а да су радиле још неке дилетантске секције види се у програмима фестивала и свечаности из збирке плаката и позивница Градског архива.

Крајем педесетих омладина цијеле општине има своја позоришна друштва: омладинске-умјетничке групе Баошић, Пријевор, Бијела, Каменари, Кумбор, „Слога” – Културно умјетничко друштво из Ђеновића, Културно-умјетничка група Више гимназије, Школе ученика у привреди, КУД „Ђорђе Ораовац” при Школи за умјетничке занате, Умјетничка школа. Ова друштва изводила су своје представе (углавном домаћих аутора, комедије и кратке драмске форме) пригодном прославе Дана младости, Дана ослобођења, чак су одржавали и смотре и фестивале на којима су се међусобно упоређивали и такмичили.⁶

Крајем наредне деценије, у марту 1969. године, основан је Умјетнички студио „Бока”. Установа је конституисана 1970. године као радна заједница од десетак запослених чији је директор био Велимир-Дудо Шпилар, дугогодишњи директор у Југословенском драмском позоришту у Београду. Основна дјелатност установе било је организовање културно-забавног живота, иницирање оживљавања традиција, окупљање локалних снага и извора, валоризација туристичких вриједности, а проширена дјелатност се односила на угоститељске услуге, организовање сајамских приредби и приказивање филмова.⁷ Конкретно, ова установа располагала је сценским простором на Канли кули, за организовање љетњих програма, али је користила и друге погодне просторе за своје програме, а имала је одличну сарадњу са Републичким центром за културу. Студио „Бока” поново је покренуо оснивање аматерског позоришта у граду, које се звало

⁶ Такав један Омладински фестивал одржан је од 26. новембра до 1. децембра 1955. у Херцег Новом, извор – Збирка програма, Државни архив Црне Горе (ДАЦГ) Архивско одјељење Херцег Нови

⁷ Статут Умјетничког студија „Бока” – Фонд УСБ 1-4, ДАЦГ Архивско одјељење Херцег Нови

„Весело позориште”. Основано почетком 1970. године, ово мало позориште имало је осам чланова и изводило је мале позоришне форме у оквиру цјеловечерњег програма који се на Канли кули приказао седам пута те године. Редитељ програма био је Душан Антонијевић, конферансиер Илија Пушић, а учествовало је и КУД из Зеленике „Илија Кишић”.

У периоду када није било позоришне продукције у самом граду, гостовања многих позоришних кућа одржавала су тињање позоришне ватре међу Новљанима.

Исте године појавила се и идеја за организацију Фестивала југословенског позоришта и презентирана на Конгресу драмских умјетника у Мостару. Идеја је била да на овај фестивал позоришта долазе по позиву са представом, најбољом по свом избору, да би се избјегли неспоразуми које рађа принцип селекције. Као такав, био би прилика за провјеру стварних вриједности у југословенском позоришту. Умјетнички студио „Бока” је био врло успјешан као организатор гостујућих програма, већ 1969. организује 30 позоришних представа, у љетњој сезони 1970. организује гостовање Југословенског драмског позоришта, Атељеа 212, Црногорског народног позоришта и театра „Ла мама” из Њујорка, које је затим учествовало на петом БИТЕФ-у. Најзначајнији организатор свих културних манифестација, па тако и позоришних гостовања у Херцег Новом је годинама био Туристички савез Боке Которске, организатор Југословенских позоришних сусрета „Црна Гора”, фестивал који се, почев од 1979. одржавао три године, крајем јуна мјесеца на љетњој позорници Канли Кула. Учествовала су позоришта из цијеле Југославије: Македонски театар Скопје, Драмски театар „Гавела” Загреб, Народно позориште Сомбор, Црногорско народно позориште, позоришта из Мостара, Суботице, Битоља, Бања Луке...

Позоришта су углавном приказивала комедиографске представе домаћих и страних аутора.

Осамдесетих година у земљи почиње економска криза, па је то био разлог што је организација оваквих фестивала и гостовања уопште постала доста тешка. Може се слободно рећи да је та деценија и по најсиромашнија гостовањима великих позоришта у граду, а нема ни аматерских друштава која би покретала позоришни живот у Херцег Новом. Изузетак су мјесна позоришна друштва и међу њима најактивнија Драмска секција из Бијеле, поред Херцег Новог.

Бијела такође има дугу позоришну традицију. У њој су се прије рата позориштем бавили познати интелектуалци из мјеста, спремајући представе из живота људи тадашњег доба. Након рата у Бијелој је завршен Дом културе, право стјечиште мјештана који су посјећивали позоришне представе, приредбе, изложбе слика и рукотворина, трибине и посебно омиљене маскенбале и плесове. Бијељинско Културно-просвјетно друштво, касније КУД имало је пјевачку, музичку, рецитаторску и драмску секцију, која од шездесетих, а нарочито у седамдесетим годинама постаје окосница друштва и позоришног живота херцегновске ривијере. Секција драмских аматера у Бијелој окупљала је већином раднике бродоградилшта и ученике средњошколског центра „Иван Горан Ковачић”. Учествује редовно од оснивања на регионалним смотри драмских аматера, а током седамдесетих година неколико пута и на републичком фестивалу.⁸

Најзначајније представе аматерског позоришта из Бијеле биле су: „Краљ Иби” у режији Слободана Милатовића, „Јазавац пред судом”, „Просидба”, „Хасанагиница” и „Хотел рајски мир” у режији Сава Лаловића, „Покојник” у режији Станка Богојевића, „Јарболи слободе” Влада Куљаче и „Седморица у подруму” коју је режирао Зоран Видић.

Учешће на Фестивалу драмских аматера у Никшићу са комадима „Породица Бло” Љубинке Бобић 1977. године (режија Иван Бегу и Саво Лаловић) и „Моје бебе” Маргарет Мејо 1979. године (редитељ Иво Бегу), није донијело много награда, али су глумци били запажени: Петар Мартиновић, Вања Ливић, Јадранка Лаконић, Ђорђе Вујачић, Ненад Стојановић, Срећко Павловић, Весна Бошковић, Ђорђе Злоковић, Милева Муришић, Петрана Пејовић, Васко Тодоровић, Весна Симовић, Марио Маловић, Даница Ђеранић. Сценограф је Илија Мартиновић, наставник ликовне умјетности у основној школи, а на представама су радили и шаптач, инспекцијент и технички сарадници.

Земљотрес је јако оштетио стари Дом културе. Убрзо је почео да се гради нови који постоји и данас, али се доста ријетко користи.

Више смо жалили за старим домом него се радовали новом и били смо у праву, јер и поред велелепности нове зграде Дома културе никад нисмо успјели постићи пријашњу атмосферу и континуитет у раду, сјећа се Ђорђе Злоковић дугогодишњи аматерски глумац, руково-

⁸ Фестивал драмских аматера Црне Горе 1979. Године, Билтен број 1.

дилац КУД и драмске секције Бијела⁹ И додаје: *У вријеме нашег највећег полета пробали смо у свим расположивим просторима: у основној школи, бродоградилишту, мјесној заједници, користили смо Дом културе у Мељинама и Дом војске у Кумбору. Једном смо чак пробали у парку испред нашег Дома. Иначе, један позоришни комад спремали смо до два три мјесеца, обично са око сто сати читајућих проба. Дешавало се да послије толико уложеног времена и труда представу одиграмо само два-три пута. Игали смо дуж ривијере, чак и на мору, на трајекту или пристаништу, али најљепша играња су била код своје публике. Претпремијере смо давали за дјецу основне школе.*

Нажалост, осамдесетих година бијељско културно-умјетничко друштво је почело да се гаси, са њим И позоришни аматеризам у овом мјесту. „Али, „додаје Злоковић: *„тада је почело Херцегновско позориште, па је континуитет аматерског рада ипак одржан.”*

ХЕРЦЕГНОВСКО ПОЗОРИШТЕ

Нови почетак за позоришне аматере био је тек у октобру 1983. године. Тада је формиран Иницијативни одбор за оснивање аматерског позоришта у коме су се нашли културни посленици, новинари и стари аматери које је повезала заједничка наклоност и идеја о поновном васпостављењу позоришта у Херцег Новом. Крајем децембра организована је у галеријском простору хотела „Плажа” изложба фотографија и докумената прикупљених да илуструју дотадашњу театарску традицију града. О развоју позоришног живота у Херцег Новом у овом вијеку за вријеме владавине Аустрије, старе и нове Југославије, говорио је ветеран позоришног живота Александар Доклестић.¹⁰

⁹ Извод из интервјуа који је аутор обавио са Злоковићем 1996. године у Дому културе у Бијелој

¹⁰ „Побједа”, Титоград, 28. 12. 1983. године; текст Витомира Сагера, новинара и хроничара херцегновског у коме, између осталог, пише: „...Синоћну изложбу је отворио Зуко Џумхур и са пригодним ријечима истакао значај и допринос херцегновског Театра и потребу његове ревитализације. Посебан интерес привукла је сачувана фотографија чланова херцегновске позоришне дружине из 1922. године. Иницијатори оживљавања позоришног живота у Херцег Новом и поновног оснивања аматерског театра очекују помоћ надлежних у остваривању овог племенитог посла, о чему ће више ријечи бити на заказаној оснивачкој скупштини. Поводом ове културне манифестације Иван Бекјарев, члан Атељеа 212 из Београда, извео је монодраму „Шумски грађанин”, по роману Моме Димића.”

Потом је овај Иницијативни одбор, 6. фебруара 1984, организовао Оснивачку скупштину, на којој је основано Херцегновско позориште, донесен пословник о раду, изабрани самоуправно-стручни органи, усвојен финансијски план. Расписан је конкурс за пријем нових чланова на који се јавило педесетак људи. Изабран је Програмски савјет позоришта који је одлучио да ово аматерско позориште свој живот започне веселом сценском игром какве су „Стилске вјежбе” Рејмона Кеноа. Први редитељ је био Момир Мићуновић, Новљанин, који је започео у позоришни рад за вријеме студија у Сарајеву. Више пута је током припреме представе савјетима помагао професор Ратко Ђуровић. Пробе су ишле споро, финансијски проблеми једва су преброђени подршком удруженог рада. Ентузијазам је побиједио. Прва премијера обновљеног Херцегновског аматерског позоришта одржана је 31. октобра 1984. у сали Основне школе „Милан Вуковић”.¹¹

Херцегновско позориште по свом статусу има Савјет, Предсједништво и Скупштину позоришта и Одбор самоуправне контроле. На челу позоришта су првих година предсједник др Милан Обрадовић и секретар, касније потпредсједник Драгољуб Шћекић, новинар и књижевник, који обавља оперативне послове Позоришта.

Сљедеће године спрема се представа „Балкански шпијун” Душана Ковачевића. Премијера је одиграна у Бијелом Пољу, на Фестивалу драмских аматера у Бијелом Пољу. Данијела Ђоновић је освојила награду за најбољу женску епизодну улогу. Представу је режирао Марко Мирковић, а касније су је за извођење на отвореној сцени адаптирали Гојко Бурзановић и Станко Богојевић, па је на љетној позорници Канли кула херцегновску премијеру имала 29. августа 1985. године.

¹¹ У тривијалном казању у двадесет слика по мотивима Рејмона Кеноа „Стилске вјежбе”, које је режирао Момир Мићуновић играли су: Лидија Петроне, Бојана Ракић, Снежана Симић, Милена Цица Радовић, Жељко Дармановић, Владо Сарафиновски, Данило Вукчевић, Саша Видић, Жељко Вавић, Мило Кнежевић, Шпиро Живковић, Милован Мићо Лаловић и Биљана Стаменковић. Сценограф је био сликар Анђелко Арнаутовић, костимограф Весна Лабовић, музику за представу су припремили Небојша и Сешка Војводић, мајстор свјетла је био Нено Уљаревић. Представа је учествовала на I Фестивалу експерименталних сцена Црне Горе, по избору селектора Горана Булајића. Појава херцегновских аматера била је, по некима, најпријатније изненађење фестивала, а представа је освојила признање за „надоградњу текста који није драмски”.

Ради лакшег прегледа, а и зато што ће рад овог Позоришта, које је у неким годинама било једно од најактивнијих, уз подгоричко Дјечје позориште и једино које је имало редовну годишњу продукцију у цијелој Црној Гори, бити описан опсежније у монографском приказу о 20 година његовог рада, ево прегледа најзначајнијих представа уз још неке акценте:

„У бескрај” Миодрага Жалице режира Гојко Бурзановић (премијера 10. јануара ’86.)

Исте, 1986. године, припремљене су још четири представе: тада на самом почетку извођења и популарности „Шовинистичка фарса” Радослава Павловића (премијера 8. марта 1986. године). Редитељ је био Стеван Копривица, тада студент драматургије. Представа је играна на ФДА у Бијелом Пољу. У Позоришту почиње да ради и глумац Станко Богојевић. Његова прва режија била је представа „Пјешнице” Славомира Мрожека. Премијера је била 26. фебруара 1986. године. Ова представа је учествовала на ФДА ЦГ, једанаестим Данима театра младих у Мостару и на БРАМС-у 1986. године, међу једанаест других представа из цијеле Југославије, отворивши Фестивал. На Фестивалу експерименталних сцена Црне Горе освојено је треће мјесто, награда за режију и за мушку улогу (Мићо Лаловић).

Монодрама „Леле и куку” \ „Бишће и небешће” по Матији Бећковићу у извођењу Жељка Вавића играна је од премијере, 7. августа 1986. читавих десет година и преко четрдесет пута. Адаптацију текста и режију потписује Станко Богојевић. Прва представа за дјецу био је „Весели воз” која је извођена као новогодишња представа.

Још једно аматерско позориште у Херцег Новом основано је 29. априла 1986. године¹² – „OVERLOADED SCENE” – преоптерећена сцена је позориште са новим авангардним театарским тежњама. У току двогодишњег рада двије представе је режирао Момир Мићуновић: „Није човјек ко не умре” Велимира Стојановића и представу за дјецу „Пријатељи” Здравка Остојића, коју је снимила и приказала Телевизија Сарајево.

„Путујуће позориште Шопаловић” Љубомира Симовића премијеру је имало 23. јануара 1987. Режирао је поново Станко Богојевић, који потом поставља и текст Бранислава Нушића „Мистер Долар” (премијера 28. новембра 1987. године).

¹² „Побједа” 1. марта 1986. године, текст „Још једно аматерско позориште у Херцег Новом”

При Херцегновском позоришту радила је и дјечја сцена под називом „Плави чуперак”. Почетком 1988. године играна је представа за дјецу „Мачак у чизмама”. Први пут је у њој наступио Дејан Ђоновић, који се у представама Херцегновског позоришта најприје појављује као аутор музике.

Током ове године дјелимично је ријешено питање просторија за рад Позоришта. Општина је Позоришту уступила на коришћење стару зграду Музичке школе, када је ова институција пресељена у нову зграду саграђену након земљотреса. У овој старој и у земљотресу додатно руинираној згради, која се налази непосредно уз Дворану „Парк” (вишенамјенска дворана са салом од 450 мјеста и великом сценом) Позориште има свој простор за читаће и мање пробе, камерне представе и сличне програме, двије канцеларије, гардеробу, сценски депо, клупске просторије и амфитеатар погодан за извођења програма током љета.

У августу 1988. године изведена је представа „Рогоња” А. Б. Ручантеа, прва ренесансна комедија – цомедиа делл арте у репертоару Херцегновског позоришта, која је стекла велику популарност код публике. Представа је играна преко тридесет пута: у оквиру Празника мимозе, на смотри „Борини дани” у Врању и у готово свим градовима на приморју. Режија је била колективна, а предвиђала је и извођење у амбијенту.

Редитељ Гојко Челебић свој рад у Херцегновском позоришту започео је представом „Quartett” Хајнриха Милера (премијера 4. августа 1988. у дворани „Парк”). Још једна представа по тексту Хајнриха Милера коју је режирао наредне године „Хамлет машина”, након премијере у јуну одмах је учествовала на XIX Фестивалу драмских аматера Црне Горе (у даљем тексту ФДА ЦГ) гдје је освојила прво мјесто, а потом је играна на Интернационалном фестивалу Дани Театра младих у Мостару, и у неколико градова Црне Горе и свугдје је побрала одличне критике¹³

¹³ „Стварно шта се догодило? Херцегновско позориште, под командом Гојка Челебића, покренуло је Хамлетмашину на сцени Филозофског факултета у Никшићу (сцена седам са пет, као у Шекспировом „Глобу”, са елизабетанском завјесом) и сви који су тридесет минута петнаестог фебруара поклонили театру добили су, заузврат, много више: силовиту и трауматичну бајку о насиљу и интелекту, целату и жртви, љубави и револуцији – причу која свој драматски потенцијал доводи до самог прага издржљивости: више би било превише.” – извод из критике Желидрага Ничевића, објављене у листу „Побједа”, Титоград, 1989. године

Усталила се пракса да се продукција по једне представе за дјецу веже за Нову годину. Те године је рађена весела сценска игра „Сан зимске ноћи”, по тексту Радета Павелкића.

Трећа режија Гојка Челебића у Херцегновском позоришту била је представа (према „Сну љетње ноћи”) „Парк” – по Шекспиру али не много, Ботта Страуса. (премијера 10. априла 1990)¹⁴

У складу са лијепим критикама, представа је била успјешна и на фестивалима: на ФДА ЦГ подијелила прво мјесто, уз награду за режију, освојене су награде за мушку женску улогу.

Представа „Хидроцентрала у Сухом Долу” имала је премијеру 28. новембра 1990. године. Режирао је Срђан Клечак.

Педагошки рад редитеља Милоша Шамија, који је након професионалне каријере, углавном у позориштима за дјецу у Зеници, Тузли, Бањалуци... дошао да живи у Херцег Новом започиње 1991. године представом „Хилперик – страшни разбојник” – која је премијерно изведена 26. априла 1991. године. Представа је играна осам година са неколико измјена у глумачкој постави. „Хилперик” је побједио на Републичком фестивалу ДА у Бијелом Пољу, а на Савезном фестивалу Херцегновско позориште освојило је признање за допринос позоришном стваралаштву за дјецу. Глумачке награде за служили су Дејан Ђоновић и Владан Милановић. Представа је играна близу 50 пута, између осталих наступа забиљежена су играња на „Бориним данима” у Врању и на „Вуковом сабору” у Лозници, Ваљеву и Крагујевцу итд. А на Фестивалу еколошког позоришта за дјецу 1998. године у професионалној конкуренцији припала јој је још једна награда за глуму (Владан Милановић).

¹⁴ „Водећи сјајни херцегновски квартет, можда и вођен њиме, Гојко Челебић одважио се на подухват чију тежину није баш једноставно одредити у позоришној средини која ризик готово да и не познаје. У том контексту, а рачунајући и са типичним предрасудама о аматеризму, новом пројекту Херцегновског позоришта није потребно никакво оправдање... И нека остане забиљежено: Дејан Ђоновић – суверени господар сцене, трагични јунак још увијек могућ на крају миленијума; Лидија Петроне – неухватљива и прозирна, узбудљива фигура Жене коју узалуд прижељкујемо; Мићо Лаловић – сугестиван и пожртвован; Зоран Тројановић – тихи пратилац драме, оштроуман и дискретан. Сви заједно – сценске материјализације снова.” – извод из критике Желидрага Никчевића, објављене у листу „Побједа”, Титоград, 1990. године.

За дјецу је, поводом Нове године, у децембру 1991. године колективно припремана представа „Црвенкапа и весели вук” по бајци браће Грим и тексту Радета Павелкића.

Милош Шами је у 1992. години са Херцегновским позориштем поставио двије представе, прво „Бубу у уху” најпопуларнији водвиљ Жоржа Фејдоа и дјечју представу – новогодишњу, „Наша машта може свашта”. За обје представе сцену и костиме је осмислила Весна Медаковић, стални сарадник Милоша Шамија, такође настањена у Херцег Новом.

„Бајка о цару и пастиру” Бошка Трифуновића припремала се у Херцегновском позоришту 1993. године. Премијера је била 5. јуна у дворани „Парк”, редитељ Милош Шами. Велики ансамбл (позориште има 40-ак чланова у овом тренутку) је сјајно функционисао и на Првом фестивалу позоришта за дјецу у Котору.

У прољеће 1993. године Милош Шами поставља ренесансну комедију „Буздован”.

Рад у Херцегновском позоришту организује Управни одбор који је преузео функцију Предсједништва. Предсједник Управног одбора је Витка Вујновић, уредник културне редакције у Радију Херцег Нови, а посао управника обавља Жељко Бојовић, који је у Мостару био умјетнички директор Народног Позоришта. Позориште интензивира организацију изложби, књижевних вечери, при Позоришту ради и Љетња школа графике. Нова Управа Херцегновског Позоришта жели да гради стални репертоар и почиње са представом „Покондирена тиква” Јована Стерије Поповића. Премијера је била 7. јула 1994. године. Режирао је Драган Јаковљевић, гост из Театра „Јоаким Вујић” из Крагујевца, а његови сарадници су такође професионалци: Велизар Србљановић (сценограф), Иванка Крстовић (костимограф), Весна Јаковљевић (лектор). Представа је на Републичком фестивалу у Бијелом Пољу освојила прво мјесто и четири награде. На Савезном фестивалу у Врању освојене су двије награде: ансамбл Херцегновског позоришта за сценски говор и Ирена Колар као најбоља млада глумица.

У децембру исте године припрема се дјечја представа „Ивица и Марица”. Режира Милош Шами, сценографију и костиме реализовала је Весна Медаковић, а кореограф је била Тамара Вујошевић-Мандић.

Почетком 1995. године поново је промијењена Управа, на челу које је сада Милутин Прелевић, потпредсједник Управног одбора је

Перо Дубанек, а секретар, као и у ранијим годинама, Шпиро Живковић. У априлу је организована аудиција за пријем нових чланова у глумачки ансамбл и сарадника за све сегменте позоришног рада. Пријавило се преко стотину заинтересованих, а комисија је извршила селекцију, па је Позориште добило двадесетак нових потенцијалних глумаца и сарадника.

Те године 9. јуна у Бијелом Пољу први пут је изведена представа Реја Кунија „Бриши од своје жене” коју је режирао Драган Јаковљевић. Уз критике попут „Новљани без премца” представа је освојила прво мјесто на ФДА ЦГ и следеће награде: за режију, за најбољу мушку улогу Владан-Пајо Милановић и за најбољу женску епизоду Бранка Кнежевић. На Савезном фестивалу у Врању, у октобру те године, са овом представом Херцегновско позориште је освојило другу награду. Златне маске Фестивала припале су Драгану Јаковљевићу за режију и Пају Милановићу за главну мушку улогу. Представа је играна и на позоришном Фестивалу у Призрену и у још неколико градова, петнаестак пута у Херцег Новом. Почетком 1996. обновљена је са алтернацијом у првој женској улози.

„Новогодишња авантура Таличног Тома” је представа припремљена у децембру по тексту Стевана Копривице. Изведена је осам пута.

„Рибарске свађе” Карла Голдонија, продукцијски су – до тада – највећи пројекат у Херцегновском позоришту. Представа је рађена у оквиру „Празника Мимозе 1996.”, у режији Славка Ковачевића. Тиме је уједно успостављена пракса да Празник мимозе, у оквиру својих позоришних програма, финансира једну продукцију Херцегновског позоришта, која се на неки начин везује за саму концепцију ове манифестације, па се одабирају текстови из приморског живота, ренесансне комедије, комади са музиком и слично. Тежи се ипак да професионални сарадници буду из Херцег Новог, ако је могуће. Костимограф у „Рибарским свађама” је Јелена Васиљевић, прилагођење текста локалном говору урадио је Шпиро Живковић, члан ансамбла, а И остали аутори су из Црне Горе: сценограф Николина Ковачевић, композитор Дејан Божовић, лектор Ненад Вуковић, декан ФДУ Цетиње, кореограф Тамара Вујошевић-Мандић, инспицијент Милина Росић. Премијера 6. фебруар 1996. године у Дворани „Парк” била је и прво појављивање на сцени Јелене Ђокић (добитница Стеријине награде за улогу у „Бокешком Д-молу”, члан Атељеа 212) која је у Голдонијевом комаду играла Луцијету. Представа је одиграна осам пута

у Херцег Новом, са великим успјехом, након неколико година И обновљена са сведеном сценом – у амбијенту амфитеатра Херцегновског Позоришта, али њен пуни потенцијал није до краја искоришћен.

С друге стране, Позориште је организационо сазрело до свог првог фестивала. Са симпатичном скраћеницом ХАПС – Херцегновске априлске позоришне свечаности Фестивал је осмишљен у марту да би се успјешно – први пут – одржао од 15. до 30. априла 1996. Подржан од градске Управе, реализовао га је организациони одбор састављен од чланова Позоришта. Тако је „ухапшена” публика у Херцег Новом, у априлу – када није навикла на позориште, а у првим годинама, добрим контактима са другим позориштима, како аматерским, тако и професионалним, отворене су нове могућности за гостовања новских продукција. Овај Фестивал је представио широј публици Херцегновско позориште у новом свјетлу, а одржава се успјешно већ једанаест година, организован са љубављу и ентузијазмом сличним оном почетне 1996. године.¹⁵

¹⁵ Владимир Каракашевић у листу „Бока”, Херцег Нови, мај-јуни 1996. године, тај почетак овако описује: „У понедељак, 15. априла, продуровљени становници (глумци и управа) трошног здања Херцегновског позоришта учинили су комплимент новом мермерном здању суседне дворане „Парк” испунивши му културом утробу која је од глади и лоше културне хране добила пегавца од пикаваца и семенки пасивних посматрача увозних целулоидних сваштарија. Поклонили су граду Херцег Новом 15 незаборавних дана, баш као што остаје за незаборав скраћеница ХАПС пред којом су стајале све генерације пролазника и нагађале његово значење. Они старији, којима је у сећању буквално значење, нису ни били свесни да су у преносном смислу, били сасвим близу решења. Циљ Херцегновске аматерске позоришне сцене био је да У-ХАПС-И пажњу културне јавности града уморног од посезоне, вансезоне и предсезоне, и да му пружи прилику да ужива у врхунским дOMETИМА аматерских позоришта – домаћег, врањског, краљевачког и Дјечјег позоришта из Подгорице. Аматери не би били оно што јесу, да не раде срцем, да не раде главом, да се не троше, а да штеде. Срцем, јер су одлучили да своје четири представе изведу одрекавши се хонорара, главом, јер само са једном представом БРИШИ ОД СВОЈЕ ЖЕНЕ, доказали да им са четири високе награде припада место у самом врху. Био је то, још једном, урнебес, пражњење до последње капи зноја, онако како се то може видети на најнапорнијим тренинзима. Гостопримство које су указали колегијалним аматерским позориштима није формално. Дали су им најударније термине, петак и суботу. Како приличи. А недељу су поклонили породици. Да сама креира културу одмора. Улазнице су прича за себе. Мудар аналитички приступ, брижљива процена циљне групе и закључак: за целовечерње представе цена 10 динара, за дечје представе 5 динара. И све то да би се, ако је могуће, покрио предрачун директних трош-

Следећа представа у Херцегновском позоришту, двадесет осма премијера, била је „Хотел Слободан промет”, још један водвиљ Жоржа Фејдоа, који режира Драган Јаковљевић. Уз Снежану Ковачевић, костимографа, за сценографију и сликарске радове био ангажован доајен позоришне сценографије Душан Станић.

Представа је спремана у току маја, а премијера је одржана 12. јуна 1996. године. Представа је на Савезном фестивалу драмских аматера у Врању освојила бронзану Плакету; костим је заслужио Златну маску; уз награду за изузетно глумачко остварење Владану-Пају Милановићу, Златна маска Фестивала за најбољу женску улогу припала је Бранки Кнежевић.

Као лијепа посљедица свега овога произашла је Октобарска награда – највеће признање града Херцег Новог, коју је Херцегновско позориште добило 28. октобра 1996. године за свој дугогодишњи аматерски рад.

Врхунац позоришног аматеризма у Херцег Новом је достигнут 1997. године са представом „Мандрагола” Никола Макијавелија, другом копродукцијом ЈУК „Херцег Фест” (градска установа за културу која се бави продукцијом фестивала) и Позоришта, коју за Празник Мимозе '97. режира Жанко Томић, редитељ из Новог Сада, дипломац београдске Академије (ФДУ) кога је, са мјеста Управника Позоришта „Душко Радовић”, препоручио Стеван Копривица. Сценограф на представи био је Тихомир Мачковић, костимограф Јелена Васиљевић, композитор Жељко Јоксимовић, а сви ови аутори били су лауреати на 40. Фестивалу драмских аматера Југославије у Врању. Још једном је награђен глумац Владан-Пајо Милановић који је добио (другу по реду) Златну маску овог фестивала за најбољу мушку улогу. Представа је сјајно оцијењена гдје год је играна: Нови Сад, Јагодина, Параћин, Алексинац, Смедеревска Паланка, Тиват, Котор,

кова. А ту је и несечична-бесплатна помоћ спонзора. И поклоњена визуелна идентификација коју су осмислили „Дејан, Мила, Бранка, Бобан и, наравно, Боћо”, а на светло сунца изнео „Биро конто”. Доказали су да имају добитнички менталитет. Добио је прилику да пређу пут из трошне зграде Херцегновског позоришта у хладно мермерно здање дворане „Парк”, да му за тренутак удахну душу. Добио је нове поштоваоце и добио је прилику да априлску „рупу” попуне најплеменитијом садржином – културом. И жестоко су је искористили.”

Херцегновско позориште – „Мандрагола”. На слици (слијева): Гордана Делиши-муновић, Александар-Саша Видић, Зорица Цвитковић, Милован-Мићо Лаловић, Бранка Кнежевић, Владан Пајо Милановић, Зоран Тројановић

Подгорица, Бијело Поље, Требиње – када је опет на Фестивалу фестивала 2002. године проглашена најбољом представом.¹⁶

¹⁶ Изводи из првих критика: 41. Фестивал драмских аматера Југославије Врање, 9-14. XII 1997. године, Билтен број 6, у извјештају са округлог стола након извођења „Мандраголе”:

Водитељ разговора фестивалу Дејан Пенчић Пољански у уводном излагању: „Редитељ Жанко Томић урадио је један замашан посао, успео је да комедију Никола Макијавелија прилагоди комедиографском стилу с којим су Новљани у последње време имали доста успеха. Лаке комедије попут Фејдоових и Кунијевих, којима је циљ да темпом и брзим променама засмеју публику овом ансамблу врло одговарају. Али, то је само на први поглед тако. Редитељ Томић као да намерно успорава темпоритам онога што се догађа у комаду Макијавелија, додајући у својој адаптацији и низ призора, низ разигравања која не постоје у оригиналу...”

Боро Драшковић, као председник жирија пожелео је да каже како му се чини да је ова представа најдубље у контексту живота у којем смо. Хумор није био весело, био је жесток, мушки; тек на крају комедија је почела да личи на нешто што смо знали као несрећу кроз коју смо прошли. „Макијавели је изванредно тумачен и поменућу неколика места: тумачења Лукреције даје тип, понижене и обешчашћене Италије, а једна реплика нас враћа – то је наша географија. Такође и фра Тимотео,

Те године почиње рад у Дјечјем студију Херцегновског позоришта који води Предраг-Браца Тодоровић. Припремљене су представе „Зеко Надувенко” Сергеја Михалкова и „Свемирски змај” Душана Ковачевића. Представе су биле едукативне за учеснике и за публику – занимљиве, студио је анимирао преко 50 малишана узраста 6-16 година. На костимима су радиле Јелена Васиљевић и у „Змају” Зорана Јовановић, која је сарађивала и на представама „Боље је вољети него се плашити” и „Мали принц” истог редитеља, док је сценограф за последњу био Живко Пеулић Квале, награђен за свој рад на Фестивалу Фестивала 2003. године у Требињу заједно са Милошем Ранђеловићем, који је у насловној улози добио признање као најбољи млади глумац овог Фестивала. Награђен је и костим у „Малом Принцу” (Зорана Јовановић). Сарадник за музику у тој представи била је Ивана Дабовић.

Краће је радила и луткарска сцена са средњошколцима. „Луткарште” је водио Драган Мандић, вајар.

Неки глумци Херцегновског позоришта већ успијевају да професионализују свој рад. Тако је Дејан Ђоновић, који је годинама био у свим поставама представа ХП-а тумач главних улога, запослен у Дјечјем (Градском) позоришту у Подгорици, у коме је, а и ван њега остварио већ низ сјајних улога и у круговима професионалаца већ награђиван. У вријеме када је Јелена Ђокић била студент на одсјеку за глуму цетињске Академије, Ирена Колар такође студира глуму на Академији лепих уметности у Београду. Јелена Васиљевић је дипломирала на Академији примењених уметности у Београду. Као организатор 96/99 у Херцегновском позоришту ради Милина Росић, свршени студент продукције ФДУ Београд.

Као трећа продукција за Празник мимозе припремљена је 1998. године у фебруару „Довитљива дјевојка” Лопе де Вега. Редитељ је био Жанко Томић, сценограф Ранко Ковачевић, костимограф Јелена Васиљевић, а композитор Огњен Бомоштар. Представа је била тек трећепласирана на Фестивалу ДА у Бијелом Пољу, гдје је освојила још три награде.

који је био први у низу лицемера, довео свет у стање у којем је. Готово сви ликови не поштују ни једно правило: човек пиштољем и ножем осваја оно што жуди. Ово је један изванредно тумачен Макијавели... (... вероватно најбољи ког сам видео-датак аутора из биљешки)”

На 41. Савезном фестивалу драмских аматера који је те године, посљедњи пут, одржан у Смедеревској Паланци, Зоран Тројановић је освојио Златну маску за улогу Луцинда у представи која је била постављена као трагикомедија уз необично модеран приступ тумачењу овог текста.

Такав успјех, али ни квалитет нису достигле представе које су услиједиле до данас: „Мала колиба” (Андре Русо / Драган Јаковљевић), „Трибунал” (Владимир Војновић / Србољуб Божиновић), „Ухваћен у мрежу” (Реј Куни / Драган Јаковљевић), „Буздован” (/ Србољуб Божиновић – Милан-Лане Гутовић) или „Мушица” (А. Б. Ручанте / Драгослав Ранђеловић – Југ Радивојевић). Уз представу „Мали принц” (Егзипери / Предраг Тодоровић) која је мишљена репертоарски, рађене су још само новогоди И шње представе. Ни увођење професионалних глумаца (Дубравка Вукотић, Дејан Ђоновић и Милан Гутовић – „Буздован”; Марко Баћовић – „Земља Недођија”) у продукције Херцегновског Позоришта није дало значајан резултат. Позориште трпи унутрашњу организациону кризу која није превазиђена до данас. Дио ансамбла паралелно је почео да гради Театар „Плус” који припрема мање и мобилне форме, али не одриче се учешћа у раду матичног Позоришта, напротив. Сарадња је потврђена и кроз двије копродукције „Ноћ богова” (Миро Гавран / Југ Радивојевић) И дјечја представа „На крову маште” (Весна Вукајловић / Драгослав Ранђеловић, рађена за Нову 2006. годину.

Дугогодишње жеље, елаборати и обећања о макар дјелимичној професионализацији овог Позоришта нису реализовани.

Некада је постојала јасна слика шта Херцегновском позоришту треба у погледу финансија, репертоара, гостовања, ангажовања сарадника, повећању и едукацији постојећег ансамбла. Будућност Херцегновског позоришта није лако прогласити „свијетлом”. Оно и даље ради у згради која није његова, а није ни општинска. Има ансамбл чији су чланови двадесет година старији него у вријеме када су се низали заиста многобројни, сјајни успјеси. Увијек је остао актуелан и проблем финансирања продукције. Ентузијазам има рок трајања. Показало се да, због природног закона раста и опадања, спољашних околности и сл., замаси позоришног аматеризма трају око 25 година. У Херцег Новом је први такав период трајао до пред II свјетски рат.

Градско позориште, заједно са Културно-просвјетним друштвом „Орјен” представља други замах у позоришном животу Херцег Но-

вог, последице кога наступа пауза од скоро двадесет пет година, када дјелују различите позоришне секције на подручју херцеговске општине, али без стварног утицаја на културни живот града.

Након четврт вијека, за које вријеме је позоришни живот у Херцег Новом почивао на гостујућим представама, град је опет добио позориште.

Трећи пут!

Можда најсрећнији! ...

Позоришни гости, то је Херцег Нови научио, много коштају, а не остављају много за собом. Они који то знају покренули су, а млађи здушно прихватили и радили више од двадесет година, у неким периодима као једино градско позориште у Црној Гори и једно од најуспјешнијих аматерских у ондашњој Југославији, па то опет покушавају и данас.

Овај прилог је рађен са жељом да буде подстрек за позитивно рјешавање овог врло важног проблема за културни живот Херцег Новог, које као крајњи циљ има формирање одговарајуће градске позоришне институције.

ДОДАТАК:

Чланови Херцеговског позоришта од оснивања (6. фебруар 1984)

Редом појављивања у документацији из Архиве Херцеговског позоришта:

Радмила Бендераћ (Програмски савјет), Босиљка Пушић (Програмски савјет), Марта Кустурица (Програмски савјет), Момир Мићуновић, (режија, Програмски савјет), Мираш Мартиновић (Програмски савјет), Миленко Вицо (Програмски савјет), Зуко Џумхур (Програмски савјет), Перо Одаловић (Програмски савјет), Владо Куљача (Програмски савјет), Лидија Петроне Колар (гума, управа), Бојана Ракић, Снежана Симић, Милена Цица Радовић, Жељко Дармановић, Владо Сарафиновски, Данило Вукчевић (гума, техничко вођство), Александар-Саша Видић (гума, управа), Жељко Вавић (гума, режија дјечје представе), Мило Кнежевић, Шпиро Живковић (гума, управа; мајстор сцене), Милован Мићо Лаловић (гума, управа), Биљана Стаменковић, др Милан Обрадовић (предсј. Скупштине), Илија Будеч (Скупштина), Анте Стерниша (Скупштина), Ђорђе Ангеловски, (Скупштина), Мирослав Делић (Скупштина), Мирко Црнић (Скупштина), Владо Водовар (Скупштина), Бо-

рис-Боћо Вујовић (Скупштина; ликовна рјешења), Драгољуб Шћекић (Секретар скупштине; сценографија, графички дизајн), Драшко Чуквас (Скупштина), Мирјана Фемић (Скупштина, режија дјечје представе), Небојша Зековић (Скупштина), Живојин-Жика Јањић (Скупштина), Марко Мирковић (гума, режија), Ненад Ристић, Весна Бошковић, Станко Богојевић (режија, гума, организација), Милутин Прелевић (гума, управа), Мирослава Ристић (костим), Нено Уљаревић (свјетло, тон), Дејан Ђоновић (гума, музика), Тања Блаха, Витка Вујновић (костим; управа), Перо Дубанек (свјетло, тон, управа; мајстор сцене; гума), Милица Ивановић, Јован Вавић, Лидија (Николић) Леовац, Борис Варга, Јован Мрваљевић, Мира Галеб-Матијашевић (гума, костим), Сретен Богојевић, Зоран Тројановић (гума, техничко вођство, управа; мајстор сцене), Ацо Малавразић, Весна Јовановић, Мирјана Андрић, Драган Тешановић, Данијел Фемић (гума, инспицијенција), Рада Ђаковић Илић, Милина (Росић) Ковачевић (организација, управа; инспицијент; гума), Марија Штефанац, Зорица Станковић, Сандра Деспотовић, Нада Милинковић, Љиљана Лончар, Рајка Вушковић, Славо Петроне (гума, свјетло, тон), Ирена Конопек, Александра Ерењи, Снежана Миловић, Тања Јокић, Алмир Чамџић, Оливера Доклестић (гума и продукција), Ирена Кољубицки, Марина Црногорац, Владан-Пајо Милановић, Гордана Милановић, Јелена Крунић, Ивана Гардашевић, Сандра Мартинети, Јелена Биговић, Јелена Срдић, Ранко Чабрило (свјетло, тон), Бранко Мандић (мајстор сцене, свјетло, тон), Јасминка Радуловић, Љиљана Јоксовић, Жељко Живановић, Маја Ерењи, Бранко Бјелица (свјетло, гума), Јасмина Бјелица, Игор Митровић, Лидија Марић, Маријана Марковић, Ирена Колар, Драган Вујовић – Крцко, Саша Шијак, Ранко Жутковић (кореограф); Милош Шами (педагог, редитељ; управа), Весна Медаковић (костим, сценографија, музика, режија), Лидија Будеч (управа), Жељко Бојовић (Управник), Зорица Цвитковић (гума, управа), Бранка Кнежевић Лучић (гума, управа), Драган Јанковић (управа), Ивица Сунарић, Наташа Пушара, Јелена Ђокић, Драган Марковић (костим), Тамара Вујошевић Мандић (кореограф), Живко Пеулић-Квале (мајстор сцене; сценографија, гума), Александар Замбелић, Драгана Влаовић (гума; инспицијент, суфлер, помоћник редитеља, управа), Гордана Делишимуновић, Денис Мркулић, Биљана Киш, Ранко Ковачевић (сценографија, графички дизајн), Јелена Срдић, Јелена Николић, Јелена Биговић, Иво-

на Штрал, Никола Ђурчин (сценографија, графички дизајн), Мирослав Бисенић (техника, управа), Игор Васиљев (сценографија, музика), Ивана Дабовић (музика), Драгана-Даца Дабовић, Ведран Калаица, Немања Шаренац, Милош Ранђеловић, Иван Пеулић, Драгослав Ранђеловић (глума, режија), Ратко Булајић, Илија Кривокапић, Владимир Шаровић, Михаило Дамјановић, Небојша Делишимуновић, Сандра Тодоровић, Милош Пејовић, Бојана Игњатовић, Зоран Живковић (продукција, умјетнички директор ХАПС-а од 2002).

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

1. Архива Херцегновског позоришта
2. Билтени Фестивала драмских аматера Црне Горе
3. Билтени Фестивала драмских аматера Југославије
4. Дарко Антовић, „Цртице из историје сценских и позоришних догађања у Котору од Антике до данас”, „Бока” – Зборник радова број 25, Херцег Нови 2005.
5. Ђоко Пејовић, *Просвјетни и културни рад у Црној Гори 1918-1941*, Историјски институт СР ЦГ у Титограду, Цетиње, 1982.
6. Фонд: *Културно-умјетничко друштво „Орјен”*, 1-9, ДАЦГ Архивско одјељење Херцег Нови
7. Фонд: Умјетнички студио „Бока”, 1-4, ДАЦГ Архивско одјељење Херцег Нови
8. *Херцег Нови са околином* – монографија, Херцег Нови, 1981.
9. Лазар Сеферовић, Херцег Нови – 22 саге о културном благу, Херцег Нови 2006.
10. Марија Црнић-Пејовић, *Културно-просвјетне прилике у Херцег Новом између два рата*, необјављена књига
11. Милош Јевтић, *Сањалиште театра – четрдесет фестивала драмских аматера Југославије*, Врање, 1996.
12. Савезни фестивал драмских аматера – 40 година Врање 1997. и Билтени Фестивала
13. Збирка програма, Државни архив Црне Горе (ДАЦГ), Архивско одјељење Херцег Нови

Milina KOVAČEVIĆ

THE THEATRE LIFE OF HERCEG NOVI IN THE SECOND HALF
OF THE TWENTIETH CENTURY

Summary

After the Second World War, the organised work of Herceg Novi theatre amateurs existing from the 1920's was continued. The after-war culture life was under the influence of the Yugoslav Communist Party. The cultural-educational society „Orijen” had its dilettante theatre club, the music club and the chorus, as well as the ballet section thanks to the Russian colony which had been significantly contributing to the town's culture life in the pre-war period as well. Although the amateur theatre was founded independently in 1948, it engaged the talented actors from the „Orjen” society, so the theatre work went on continually.

The theatre and the cinema were set in The Culture Center, the edifice of today's Herceg Novi City Cafe. The first manager of the town's theatre was Velimir Dudo Špilar, acknowledged theatre and culture worker, and until 1962, the institution was conducted by Arsenije Arso Stanišić. In this period, the theatre staged two new plays a year, based on the national literature pieces; for several years, The Town's String Orchestra was operating together with the theatre, and some very good music pieces with were also set up. In the early sixties, the Yugoslav culture politics had centralizing tendencies, which led to the closing of a number of towns' theatres, together with the one in Herceg Novi.

It was no sooner than in 1983 when the work of the theatre amateurs was re-established in Herceg Novi Theatre, which has been operating since, with the periods of exceptional success. The nineties started with the remarkable work of Miloš Šami, the director, the actor and the great teacher who made the ansamble solid following the ideals of theatrical craft. Until the late nineties the repertoire consisted of vaudevilles and renaissance comedies, which became the distinctive mark of the theatre and the production was extended to staging one or two children plays a year. The theatre has also founded the HAPS Festival (HercegNovi April Theatre Festival), invigorating the culture life of the town since 1996. With the play *Mandragola* (1997), Herceg Novi Theatre came to the top of the theatre amateurism in Serbia and Montenegro. Although non-professional, the theatre had already enjoyed that status on the Republic level for more than a decade, being one of very few permanent theatre institutions. Since that period and after the theatre's reorganisation into NGO, contrary to its partial professionalisation which had been expected but could not be supported by the town oppressed by organising many other cultural happenings, the theatre has been stagnating in its production, waiting for another opportunity.

